

Věc C-582/23 [Wiszkier]ⁱ

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora**

Datum doručení:

20. září 2023

Předkládající soud:

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

2. srpna 2023

Žalobce:

R. S.

Další účastníci:

C. akciová společnost ve W.

Insolvenční správce majetku M. S. a R. S.

Insolvenční správce majetku G. akciové společnosti v úpadku ve W.

J. J.

M. G.

Předmět řízení před vnitrostátním soudem

Stanovení splátkového kalendáře pohledávek věřitelů v insolvenčním řízení týkajícím se fyzické osoby.

ⁱ Tato věc byla označena fiktivním názvem, který neodpovídá skutečnému názvu žádného z účastníků řízení.

Předmět a právní základ předběžné otázky

Možnost dovolat se zneužívajících ujednání ve spotřebitelských smlouvách v souvislosti s insolvenčním řízením; směrnice 93/13; článek 267 SFEU

Předběžné otázky

1. Musí být čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví, že insolvenční soud je vázán seznamem pohledávek schváleným soudcem-komisařem v insolvenčním řízení, a znemožňuje tak insolvenčnímu soudu, který vydává konečné rozhodnutí v řízení, aby posoudil zneužívající povahu smluvních ujednání?

2. Musí být čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která neumožňuje nařídit předběžná opatření v insolvenčním řízení, což může spotřebitele odradit od využití ochrany, kterou jim poskytuje směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách?

Relevantní ustanovení unijního práva

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice 93/13“): čl. 6 odst. 1, čl. 7 odst. 1.

Relevantní ustanovení vnitrostátního práva

1. Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (zákon ze dne 28. února 2003, insolvenční zákon) (Dz. U. z roku 2019, č. 498, ve znění pozdějších předpisů).

2. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – kodeks postępowania cywilnego (zákon ze dne 17. listopadu 1964, občanský soudní řád) (Dz. U. z roku 2021, č. 1805, ve znění pozdějších předpisů): články 730, 730¹ (zajišťovací řízení).

3. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – kodeks pracy (zákon ze dne 26. června 1974, zákoník práce) (Dz. U. z roku 2022, č. 1510, ve znění pozdějších předpisů):

Článek 87 § 3. Srážky lze provádět v těchto mezích:

- 1) v případě exekuce výživného – až do výše tří pětin mzdy;
- 2) v případě exekuce jiných pohledávek nebo srážek peněžních záloh – až do výše poloviny mzdy.

Stručný popis skutkového stavu a řízení před vnitrostátním soudem

Rozhodnutím ze dne 15. října 2019 Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia (Okresní soud pro Lodž-centrum v Lodži) prohlásil úpadek R. S. jakožto fyzické osoby, která nevykonává podnikatelskou činnost.

Do majetkové podstaty spadal mj. vlastnický podíl na nemovitosti o velikosti ½. Tento podíl byl prodán za částku ve výši 350 000 PLN. Na nemovitosti bylo zřízeno zástavní právo k zajištění splacení hypotečního úvěru, včetně úroků a dalších nákladů a pohledávek, ve výši 832 696,77 PLN, ve prospěch věřitele G., který je akciovou společností. Věřitel G. obdržel v rámci tohoto insolvenčního řízení částku ve výši 360 671,91 PLN v důsledku realizace rozvrhu.

V insolvenčním řízení na majetek R. S. byl sestaven seznam pohledávek, který byl schválen usnesením soudce-komisaře ze dne 26. dubna 2021. Seznam obsahoval přihlášky o celkové hodnotě 1 247 127[,93 PLN, přičemž věřitel G. přihlásil pohledávku ve výši 975 362 PLN. Úpadek všechny přihlášky uznal. Proti seznamu pohledávek nebyly ze strany úpadek ani věřitele vzneseny žádné námitky.

Závazek vůči společnosti G. vznikl v souvislosti s koupí nemovitosti. Dne 30. března 2007 úpadek R. S. spolu se svou manželkou M. S. a dále L. K. a A. K. uzavřeli s věřitelem smlouvu o hypotečním úvěru indexovaném na CHF ve výši 489 821,63 PLN na dobu 360 měsíců. Po provedení indexace úvěru se úvěrování zavázali splatit věřiteli částku ve výši 211 952,23 CHF.

Podle názoru soudu předmětná smlouva obsahuje zneužívající smluvní ujednání, která mohou vést k její neplatnosti. To by znamenalo, že závazek vůči věřiteli nepřevyšuje částku 489 821,63 PLN, a vzhledem k tomu, že proti L. K. a A. K. je rovněž vedeno insolvenční řízení a věřitel získal částku za zcizení vlastnického podílu na nemovitosti o velikosti ½ v jiném insolvenčním řízení – činil by závazek 0 PLN, což vyžaduje další skutková zjištění.

Soud, u něhož je věc projednávána, by měl na základě seznamu pohledávek sestaveného v insolvenčním řízení stanovit úpadci R. S. splátkový kalendář pohledávek věřitelů, a to podle jeho výdělkových možností a výše neuspokojených závazků. R. S. navrhuje, aby byl osvobozen od závazků bez stanovení splátkového kalendáře nebo případně aby mu byl stanoven splátkový kalendář na dobu šesti měsíců ve výši 500 PLN. Věřitel G. navrhuje, aby byl stanoven splátkový kalendář se splátkami ve výši nejméně 2 000 PLN měsíčně na dobu 36 měsíců. Ostatní věřitelé nezaujímají žádné stanovisko. Insolvenční správce navrhuje, aby byl stanoven splátkový kalendář se splátkami ve výši 2 500 PLN měsíčně na dobu 36 měsíců.

Úpadek R. S. zůstává nadále zaměstnán. Na svůj bankovní účet dostává část mzdy ve výši přibližně 3 500 PLN, zatímco druhá část mzdy ve výši přibližně 3 500 PLN je převáděna do majetkové podstaty za účelem splacení pohledávek věřitelů úpadek, včetně G.

Dne 20. července 2023 bylo rozhodnuto o úpadku společnosti G. a řízení je dále vedeno s insolvenčním správcem.

Stručné odůvodnění žádosti

- 1 Insolvenční řízení vedené proti spotřebitelům sleduje především dva cíle – uspokojit věřitele úpadce a umožnit úpadci osvobození od závazků. Řízení vede soudce-komisař – soudní orgán, který provádí veškeré úkony s výjimkou těch, které jsou vyhrazeny do pravomoci insolvenčního soudu. V průběhu insolvenčního řízení spotřebitele se zpeněžuje majetek úpadce, sestavuje se seznam pohledávek, rozdělují se finanční prostředky mezi věřitele a řízení končí stanovením splátkového kalendáře pohledávek věřitelů na dobu až 36 měsíců.
- 2 V seznamu pohledávek jsou určeni věřitelé, kteří se účastní řízení, a výše jejich pohledávek. Seznam zpravidla není věcně přezkoumáván soudcem-komisařem. Pohledávky do seznamu zařazuje insolvenční správce a úpadce je oprávněn učinit prohlášení o tom, zda pohledávku uznává anebo popírá. Jakmile je seznam podán, soudce-komisař to oznámí a úpadce a věřitelé mají právo ho napadnout námitkami. Námitky lze podat pouze ve lhůtě dvou týdnů ode dne učinění oznámení. Po uplynutí lhůty účastníci řízení ztrácejí možnost tento seznam napadnout. Pokud nebyly podány žádné námitky, soudce-komisař seznam pohledávek schválí a tento je v průběhu řízení závazný až do okamžiku, kdy je odpovídajícím způsobem změněn.
- 3 Je nesporné, že ani insolvenční správce, ani soudce-komisař nepřezkoumali smlouvu uzavřenou s věřitelem G. z hlediska zneužívajících smluvních ujednání. Soudce-komisař rovněž neprováděl změny v seznamu pohledávek z úřední povinnosti.
- 4 Úpadce prohlásil, že pohledávky v plném rozsahu uznává, což může svádět k závěru, že se nedomáhal ochrany spojené s použitím zneužívajících smluvních ujednání ze strany podnikatele. V dopise adresovaném soudu po skončení jednání však právní zástupce úpadce poukázal na to, že smlouva se společností G. může být neplatná z důvodu použití zneužívajících smluvních ujednání, jakož i na to, že z toho důvodu může dojít ke snížení splátek.
- 5 Z insolvenčního spisu nevyplývá, že by úpadce byl informován o tom, že smluvní ujednání s G. mohou být zneužívající, a že by vědomě prohlásil, že nevyužívá ochrany, kterou mu poskytuje směrnice 93/13. V řízení až do 3. listopadu 2022 také nevyužil možnost být zastoupen právním zástupcem.
- 6 Platné vnitrostátní právní předpisy neumožňují insolvenčnímu soudu, aby při sestavování splátkového kalendáře pohledávek věřitelů sám přezkoumal smluvní ujednání z hlediska toho, zda jsou zneužívající povahy. Má-li insolvenční soud pochybnosti ohledně zneužívající povahy smluvních ujednání, může odložit projednání věci a předložit věc soudci-komisaři, aby zvážil změnu seznamu pohledávek z úřední povinnosti. Tím dochází k neodůvodněným průtahům

v projednání věci, neboť soud při jednání nařízeném za účelem stanovení splátkového kalendáře již obvykle disponuje všemi potřebnými informacemi k posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání. Navíc všechny úkony související se zpeněžením majetku, rozdělením finančních prostředků a seznamem pohledávek jsou již provedeny. Změna seznamu je formalizovaným postupem, neboť vyžaduje vyhotovení odůvodnění z moci úřední, doručení účastníkům řízení a oznámení. Soudce-komisař také není vázán stanoviskem insolvenčního soudu a může rozhodnout, že pro změnu seznamu z úřední povinnosti nejsou důvody.

- 7 Insolvenční soud, který rozhoduje o splátkovém kalendáři pro úpadce, může při zohlednění zneužívající povahy smluvních ujednání stanovit splátkový kalendář v nižší výši nebo ho nestanovit vůbec pokud by se ukázalo, že shromážděné finanční prostředky postačují k uspokojení všech závazků. Tato okolnost bude vyžadovat další skutková zjištění – což bude záviset na tom, zda má předkládající soud z právního hlediska možnost poskytnout úpadci právní ochranu.
- 8 V průběhu insolvenčního řízení neměl úpadce možnost samostatně podat žalobu na ochranu svých práv vyplývajících ze směrnice 93/13 – správu jeho majetku vykonával a nadále vykonává insolvenční správce.
- 9 Úpadce měl možnost seznam pohledávek napadnout námitkami. Podání námitek je však spojeno s nutností zaplatit z vlastních prostředků úpadce poměrnou odměnu (50 % jeho mzdy za práci je odváděno insolvenčním správcem do majetkové podstaty). Námitky jsou zároveň formalizovaným podáním a vyžadují, aby již v jejich textu byla uvedena všechna tvrzení a důkazy. Ke dni sestavení seznamu v řízení si úpadce také nemusel být vědom toho, že ujednání ve smlouvě s G. jsou zneužívající.
- 10 Jak Soudní dvůr zdůraznil v rozsudku ze dne 5. března 1996, *Brasserie du Pêcheur a Factortame*, C-46/93 a C-48/93, když unijní právo poskytuje jednotlivci práva, musí rovněž zajistit prostředky pro jejich účinný výkon. Unijní právo zpravidla neupravuje procesní otázky týkající se domáhání se nároků vyplývajících z unijního práva a ponechává tyto otázky k úpravě členským státům, (zásada procesní autonomie), přičemž meze této svobody jsou určeny zásadami proporcionality a efektivity.
- 11 Při projednávání věci v otázce stanovení splátkového kalendáře dospěl soud k závěru, že platné vnitrostátní právní předpisy mohou spotřebiteli v úpadku nepřiměřeně ztížit nebo dokonce znemožnit domožení se ochrany svých práv podle směrnice 93/13. Insolvenční právo však neumožňuje soudu, u něhož probíhá řízení o stanovení splátkového kalendáře, přezkoumat smlouvu z hlediska zneužívající povahy smluvních ujednání.
- 12 Soudní dvůr opakovaně zdůraznil, že přezkum zneužívající povahy smluvních ujednání i bez návrhu je povinností vnitrostátních soudních orgánů a že nadměrné pracovní vytížení nebo jiné praktické obtíže nemohou odůvodnit nesplnění této povinnosti (např. usnesení ze dne 26. listopadu 2020, *DSK Bank EAD*, C-807/19).

- 13 V insolvenčním řízení je však obtížné určit, který z orgánů vystupujících v řízení má odpovědnost za provedení tohoto přezkumu, a proto se v praxi přezkum neprovádí. Soudce-komisař přezkoumává přihlášky pohledávek pouze formálně a předává je insolvenčnímu správci, který je přezkoumává věcně a sestavuje seznam pohledávek. Soudce-komisař nemá z právního hlediska možnost seznam před jeho schválením měnit, ledaže by oprávněný subjekt vznesl námitky. V projednávané věci nebyly vzneseny žádné námitky, soudce-komisař tudíž seznam pohledávek schválil.
- 14 V průběhu řízení před soudcem-komisařem úpadce nenamítal zneužívající povahu smluvních ujednání s věřitelem G.. Soudce-komisař proto neměl podle vnitrostátních právních předpisů povinnost přezkoumat pohledávku nacházející se v seznamu. Výše uvedenou námitku vznesl právní zástupce úpadce až před předkládajícím soudem, jehož úkolem bylo vydat rozhodnutí o sestavení splátkového kalendáře pohledávek věřitelů nebo o osvobození úpadce od závazků, kterým bude insolvenční řízení ukončeno.
- 15 Je třeba rovněž zdůraznit, že jak vyplývá z výpovědi úpadce, po tom, co jsou z jeho mzdy provedeny srážky, které jsou odváděny do majetkové podstaty, mu zbývá částka 3 500 PLN – která mu nestačí k uspokojení jeho potřeb a potřeb jeho rodiny. Právní předpisy závazné pro insolvenční řízení, které je vedeno v této věci, neumožňují žádný zásah do výše této srážky ze strany soudu nebo soudce-komisaře.
- 16 Finanční prostředky, které jsou shromažďovány v průběhu insolvenčního řízení, slouží samozřejmě k uspokojení všech věřitelů, nikoliv jen věřitele G.; vzhledem k výši příjmů do majetkové podstaty a dalších závazků se však může v blízké budoucnosti ukázat, že prostředky shromážděné v majetkové podstatě budou k jejich uspokojení (kromě sporné pohledávky) stačit. Podle vnitrostátních právních předpisů mzda úpadce nadále náleží do majetkové podstaty a teprve po skončení insolvenčního řízení mu bude vyplacen případný přebytek.
- 17 Soudní dvůr již v rozsudku ze dne 15. června 2023, Getin Noble Bank, C-287/22, uvedl, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle které může vnitrostátní soud zamítnout návrh spotřebitele na nařízení předběžných opatření směřujících k pozastavení až do vydání pravomocného rozhodnutí o neplatnosti smlouvy o úvěru uzavřené tímto spotřebitelem z důvodu, že tato smlouva o úvěru obsahuje zneužívající ujednání, platby měsíčních splátek na základě uvedené smlouvy o úvěru, pokud je nařízení těchto předběžných opatření nezbytné k zajištění plného účinku tohoto rozhodnutí.
- 18 V insolvenčním řízení přitom neexistuje možnost, aby soud vydal předběžné opatření – a to ani na návrh, ani z úřední povinnosti.
- 19 Úpadce má sice možnost požádat o vyloučení části své mzdy z majetkové podstaty – vyžadovalo by to však svolání schůze věřitelů a přijetí usnesení

dvoutřetinovou většinou věřitelů, úpadce tak bez souhlasu G. nemá možnost získat ochranu, čímž se tento prostředek právní ochrany stává zcela neúčinným.

- 20 Soudní dvůr v rozsudku ze dne 19. června 1990, Factortame I, C-213/89, zdůraznil, že unijní právo vyžaduje, aby byla zajištěna možnost použití účinných předběžných opatření na ochranu práv vyplývajících z unijního práva.
- 21 Je zřejmé, že by nařízení předběžného opatření v insolvenčním řízení vyžadovalo, aby soud vyvážil zájmy nejen úpadce, ale i ostatních věřitelů, kteří se řízení účastní. Povaha insolvenčního řízení jakožto univerzální exekuce majetku dlužníka podle soudu zásadně brání použití předběžného opatření za účelem snížení splátek úpadce.
- 22 Právní úprava, která vylučuje možnost použití předběžných opatření, však může úpadce odradit od toho, aby se domáhal právní ochrany podle směrnice 93/13, nebo dokonce vést k tomu, že úpadce prohlásí, že se jí domáhat nebude, což znemožňuje dosažení cíle směrnice, kterým je zajistit, aby smlouvy uzavírané se spotřebiteli neobsahovaly zneužívající ujednání.

PRACOVNÍ DOKUMENT